

Avelsprogram för getter av svensk lantras från år 2020.

Fastställs av årsmötet för Svenska Getavelsförbundet 2021-02-18

Syftet med avelsprogrammet för getter av svensk lantras

Syftet med detta avelsprogram är att bevara och utveckla den svenska lantrasgeten så att största möjliga genetiska variation bevaras. De för rasen utmärkande egenskaperna såsom god hårdighet och hög avkastningsförmåga ska bibehållas.

Rasen svensk lantrasget

De svenska getterna anses ha samma ursprung som de norska. Under 1980 och 1990-talet användes bockar av norsk härkomst flitigt till avel, genom import av sperma. Norsk och Svensk getstam har genom alla tider varit sammanblandade, i bägge länderna har lokala små stammar lätt bildats, på grund av inavel och stora avstånd.

Den svenska lantrasgeten har speciellt utmärkt sig som en högavkastande mjölkras. Medelavkastningen i besättningarna har under period av mjölkkontroll, legat kring 700 kg mjölk per get, men med stora variationer. Det finns enskilda getter som mjölkar kring 2000 kg/år.

Antalet lantrasgetter minskade fram till 1970-talet då gårdstillverkningen av getost blev ett alternativ för en del företag i glesbygd. År 1978 redovisades 6 600 getter i Jordbruksstatistiken. 1992 och 2003 räknades till 5 500 getter. 2018 uppskattade Jordbruksverket att det totalt fanns 20 000 getter i Sverige och av dessa skulle 11 200 getter ha räknats om de ingått i den ordinarie jordbruksstatistiken. 2019 fanns enligt Jordbruksverkets årliga geträkning totalt 16 324 st getter i Sverige. I CAE programmet hos Gård och Djurhälsan, var år 2019, 57 getbesättningar av Svensk Lantras varav 47 getbesättningar med ca 1 230 getter av Svensk lantras över 1 år var registrerade som C3 / CAE-fria.

Under 1900-talet var majoriteten av getterna i Sverige av Svensk Lantras, men under senare år har import och avel och korsningar med bland andra Boergetter, Angoragetter och Dvärggetter ökat.

2014 fanns 47 Svensk Lantras besättningar i Jämtlands Bockavelsförenings härstamningsregister.

2020 registrerade 25 besättningar killning i AvelMiniGet, 483 killningar registrerades som renrasig Svensk Lantras undan 351 getter och efter 35 bockar. Totalt registrerades 548 killningar undan 394 getter.

2020 godkändes 943 Svenska Lantrasgetter i 23 besättningar för stöd för hotade husdjursraser.

Eftersom antalet härstamningsregistrerade getter och killningar av svensk lantras fortsatt är litet är rasen fortsatt hotad.

Rasens kännetecken.

Likheten med den mycket gamla och välbevarade Isländska lantrasgeten, visar på den Norska och Svenska getens tydliga härkomst och identitet. Vi vet också att geten kommit till Island för över tusen år sedan, och är sedan dess i stort sett oförändrad. Med andra ord vet vi också hur vår ras sett ut i flera tusen år!

Lantrasen bär återkommande anlag, för i stort alla ursprungliga **färger** och blandningar däremellan, olika **tecken** på huvud, ben och rygg, **pälsen** med långa täckhår är allt från kort till lång med många varianter där emellan. **Ullen** är mycket fin, men med stor variation när det gäller mängd, **kullighet**, och **horntyper**, korta, långa, breda, starkt utsvängda, raka. Denna stora variation är orsak till de lätt uppkomna lokala varianter, då en period av isolering och inavel snabbt leder till en grupp väldigt likartade individer.

Kännetecknade och de mest värdefulla när det gäller lantrasgetens bruksvärde, är just den fantastiska mängd av genetiska varianter som lantrasgeten bär på. De är också orsaken till att den är så värdefull att bevara för framtiden. Lantrasgeten bär på kombinationsmöjligheter som ger henne möjlighet att anpassa sig till en framtid, som vi inte vet hur den ser ut. Långt fram i tiden kan hennes mjölk och kött åter göra att hon blir människans viktigaste boskap! Det är därför av största vikt att lantrasgeten får behålla sin variationsrikedom och denna biologiska mångfald inom den Svenska Lantrasgeten bidrar även till en motståndskraft inför mötet med eventuella framtida getsjukdomar.

Den icke inavlade lantrasgeten, har goda bruksegenskaper och är känd för sin goda förmåga till hög avkastning. Medveten avel under 100-tals år som värnat hög mjölmängd har ökat avkastningsförmågan men även favoriserat getter med genmutationer som minskat kaseinhalten i mjölken och därmed ostutbytet.

Rasföreningar historia.

Svenska getavelsförbundet bildades under 1970-talet och drevs fram till 1999, då Getavelsförbundet lades i "malpåse". Jämtlands läns semin- och bockavelsförening tog över ansvaret för den Svenska Lantrasgeten för hela landet, för hälso- och avelsfrågorna och kontakten med Jordbruksverket och upprättandet av avelsplan för den Svenska Lantrasgeten från 1999 fram till hösten 2015. År 2007 - 2014 driftade man den officiella härstamningskontrollen och ett datoriserat gethärstamningsregister.

Under 2014 initierade bockavelsföreningen i samarbete med Jordbruksverket, Svenska fåravelsförbundet och Elitlamm ett arbete med att bygga upp ett nytt härstamningsregister för den svenska lantrasgeten. Elitlamm fick även i uppdrag att svara för support till getägarna. Registret kallat AvelMiniGet är fortfarande i drift och är en kopia av AvelMini för får. Redan från starten uppstod stora problem då det mesta av härstamningsdata från det gamla registret inte följde med in i AvelMiniGet.

Vid årsmötet hösten 2015, upphörde Jämtlands läns semin- och bockavelsförening till förmån för det (efter 17 år) nyuppväckta Svenska Getavelsförbundet och förbundet står nu genom sin styrelse och sitt avelsråd åter som ansvariga för bland annat det här Avelsprogrammet, övriga avels- och hälsofrågor och är ansvariga för att hålla kontakten med Jordbruksverket och Elitlamm.

Identifiering och registrering av djur

Identifiering och registrering av djur skall ske enligt de regler som finns i Statens jordbruksverks föreskrifter om märkning och registrering av får och getter samt de kompletterande regler för härstamningsregistrering som gäller för officiell kontroll. I den officiella getkontrollen redovisas uppgifter om enskilda djurs eventuella, avkastning och härstamning. Med härstamning avses identitetsuppgifter om djurens mor, far, mor- och farföräldrar och äldre släktingar och dessa finns i form av ett liggande släktträd på härstamningsbeviset.

AvelMiniGet är inte anpassat för getavelsns behov, nedgången av antalet registrerade besättningar får till största delen skyllas på detta. Enstaka förbättringar av registret har gjorts men fortfarande har vi inte tillgång till alla data så att vi enkelt kan ha koll på släktskap.

Svenska fåravelsförbundet föreslås att som förvaltande avelsorganisation fortsatt sköta härstamningsregistret för den Svenska Lantrasgeten, tills vidare.

- För att ansvarigt avelsråd skall kunna bistå med avelsrådgivning och ha kontroll över inavelsfrekvens och eventuellt främmande avelsdjur från annan ras behöver rådet ha tillgång till härstamningsregistret. Härstamningsregistret och stamboken kan i dagsläget läsas av Elitlamms support och ändringar genomförs i samråd med avelsrådet. Personer i avelsrådet utses vid svenska getavelsförbundets årsstämma.

- Svenska getavelsförbundet ämnar fortsätta verka för att nuvarande härstamningsregister ersätts med ett mer användarvänligt och heltäckande register i samråd med Jordbruksverket i samband med den planerade översynen av avelsorganisationerna.

Avelsmål

I arbetet med att bevara och utveckla lantrasgeten skall största möjliga genetiska variation bevaras såsom stor bredd i utseende med alla ursprungliga **färger** och blandningar däremellan, olika **tecken** på huvud, ben och rygg, **pälsen** med långa täckhår är allt från kort till lång med många varianter där emellan. **Ullen** är mycket fin, men med stor variation när det gäller mängd. Både **kullighet** och olika **horntyper**, korta, långa, breda, starkt utsvängda, raka. Att de för rasen utmärkande egenskaperna såsom god härdighet och hög avkastningsförmåga bibehålls. Att genom kaseingentestning och dokumentation av kaseingenstatus hos avelsbockar, om önskan finns, kunna undvika mutationen som gett brist på Alfa S1 Kasein i den svenska getmjölken.

Avelsarbetets genomförande

Svenska getavelsförbundet skall verka för:

- En hög anslutning till härstamningskontroll.
- Att släktskapsparningar undviks, genom att inte använda en bock i avel vars far, morfar och farfar finns i många av de egna getternas stamtavla.
- Att renrasiga identitets- och härstamningsregistrerade bockar och getter används i avel med svensk lantrasget. (Vid nyregistrering utreds och godkänns härstamningen av Svenska Getavelsförbundets avelsråd).
- Att **renrasig Norsk Mjölkgget** och Allmogeget kan användas i lantrasavel vid problem med inavel och CAE-bekämpning och då godkänns i härstamningsavseende.
- Att avelsbockarnas kaseingenstatus, om möjligt, dokumenteras.
- Att sperma i genresursbevarande syfte regelbundet samlas från CAE-fria bockar, fryses och lagras i samarbete med Jordbruksverket.
- Att djurägarna uppmärksammas på smittsamma sjukdomar, t.ex. CAE, och uppmanas delta i förekommande bekämpningsprogram.

Vid urval av avelsdjur skall förbundet verka för att:

- Avel inte bedrivs med djur som visat sig nedärv a anlag för defekter.
- Modergetternas juveransättning samt spenarnas längd och tjocklek skall beaktas utifrån den norska Juverutvärdering som finns tillgänglig för föreningens medlemmar
- Ben och klövar är rätt ställda och utan fel vad gäller t.ex. hastrånghet, veka kotor och förvridna klövar.

Vid seminering beaktas:

- Att den som vill seminera sina djur måste ha intyg på att ha gått djurägarseminkurs godkänd av Jordbruksverket samt är ansvarig för att rapportera till Svenska Getavelsförbundets avelsråd, till ansvarig seminveterinär samt till Jordbruksverket.
- Att sperman från jordbruksverkets genbank endast får användas i renrasig avel och används i första hand i CAE-fria besättningar.

Bakgrund till en kontrollerad användning av Norsk Mjölkgget och Allmogeraserna i Svensk Lantras avel

Rasen svensk lantrasget lever under ett ökat hot om inavelsdepression och ohälsa som kan åtgärdas genom en kontrollerad användning av Norsk Mjölkgget och Allmogeraserna i Svensk Lantras avel med bibehållet stöd för hotad ras, för att stärka bevarandet av rasen i avsikt att undvika inavelsdepression och för att i aveln undvika mutationen som gett brist på Alfa S1 Kasein i den svenska getmjölken. Elitlamm kodar getterna så att det blir möjligt att rapportera även dessa som godkänd Svensk Lantras till Jordbruksverket, därmed hoppas vi att kunna bryta en kraftigt neråtgående trend av registrerade besättningar i Avel Mini Get.

Genomförande

Svenska Getavelsförbundets Avelsråd skickar årligen en lista, till den förvaltande avelsorganisationen Svenska Fåravelsförbundet/Elitlamm, med vilka nya CAE-fria bockar av Allmogeget och Norsk Mjölkgget som fortsatt ska vara godkända i aveln av Svenska Lantrasgetter.

Elitlamm märker getterna/bockarna i Avel Mini Get enligt följande koder;

Rasgrupp	Raskod	Rasnamn	Jordbruksverkets kod
G	GL	Lantrasget	50
	GAG	Göingeget	
	GAJ	Jämtget	
	GAL	Lappget	
	GNM	Norsk mjölkgget	

Vid tveksamheter vid registreringen kontaktas Svenska Getavelsförbundets avelsråd;
avelsradet@svenskagetavelsforbundet.se

Utvärdering av avelsarbetet

En årlig utvärdering av avelsarbetet skall genomföras av avelsrådet. Utvärderingen kan omfatta antal anslutna besättningar, fördelning mellan hon- och handjur i avel, antal djur som används i avel samt registrerade killingar och om möjligt inavelsfrekvens samt andra fakta som avelsrådet anser vara viktiga; som antalet i aveln använda bockar av Norsk mjölkgget och Allmogeras kontra Svensk Lantras, kaseingenstatus bland använda avelsbockar och CAE status bland registrerade besättningar. Efter 5 år med seminering av Norsk Mjölkgget utvärderas antalet avkommor och deras härstamning och exteriör. Utvärderingen ska presenteras i en rapport och skall årligen delges Jordbruksverket samt medlemmarna i svenska getavelsförbundet.

Detta avelsprogram ersätter den tidigare avelsplanen 5.5.18-4292/16 som är giltig fram till **2021-03-31**. Detta avelsprogram som antagits av Svenska getavelsförbundets styrelse och årsmöte gäller mellan de datum som Jordbruksverket fastställer. Eventuella ändringar i avelsprogrammet ska ske i samråd med Jordbruksverket.

För Svenska getavelsförbundet

Mikaela Janolsgården, Ordförande